

#MiremElPassat

Dossier pedagògic de l'exposició

**Diputació
Barcelona**

#MiremElPassat

Dossier pedagògic de l'exposició

diba.cat/miremelpassat

Primera edició: novembre de 2019

© de l'edició: Diputació de Barcelona

© dels textos: Josep Contreras Ruiz. Arxiu General de la Diputació de Barcelona

DL: B 26545-2019

Coordinació: Gabinet de Premsa i Comunicació

Disseny gràfic i expositiu: Arnau Masramon

Impressió del material expositiu: Apligraf

Agraïments:

Arxiu General de la Diputació de Barcelona

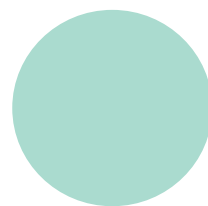
Servei de Patrimoni Arquitectònic Local

Museu Marítim de Barcelona

Museu de les Arts Escèniques

Sumari

Dossier pedagògic per a docents	7
Enllaços i adreça de contacte	23
Activitats per a alumnes de primària	24
Activitats per a alumnes de secundària	36

Dossier pedagògic per a docents

Introducció

L'exposició recull un conjunt de fotografies antigues de tres destacats fotògrafs catalans –Emili Juncadella, Frederic Juandó Alegret i Antoni Gallardo i Garriga– al voltant de les temàtiques d'esports i de societat que ens permet apropar-nos a la Barcelona del primer terç del segle xx. Les fotografies procedeixen majoritàriament del fons de l'Arxiu de la Diputació de Barcelona i del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local (l'oficina tècnica de la Diputació de Barcelona especialitzada en matèria de patrimoni arquitectònic creada el 1914), però també del Museu Marítim i del Museu d'Arts Escèniques.

Bona part de les imatges mostren escenes relacionades amb l'esport, una activitat que va guanyar una gran popularitat i que llavors s'entenia com a sinònim de progrés

i modernitat. Entre els esports representats hi ha el futbol, la natació, el tennis, el ciclisme i el motor, però també d'altres més minoritaris, com ara la lluita grecoromana, ben populars en aquell moment.

La mostra també aplega fotografies de societat, que ens acosten a una ciutat en constant eferescència. Fa un retrat de la burgesia benestant, però també hi podem veure escenes sorprenents del dia a dia, com ara ovelles al passeig de Gràcia i gallines a la Rambla o la famosa nevada del 1914.

En resum, es tracta d'un aplec de fotografies que ens mostra la vida i els costums de la Barcelona del primer terç del segle xx.

Frederic Juandó Alegret, 1915

Partit de futbol al camp de l'Europa amb la Sagrada Família al fons.

Objectius

Donar una visió dels tres fotògrafs i de Barcelona durant el primer terç del segle xx.

Implicar els alumnes en l'exposició. Com?

- Expressant-ne l'opinió sobre les fotografies d'abans, d'ara i del futur
- Reflexionant sobre el poder de la imatge i la vinculació estreta amb les fotografies que fem avui
- Ampliant el coneixement del nostre passat i fent analogies amb el present (semblances i diferències entre abans i ara)

Per assolir aquests objectius, cal treballar a partir de tres idees principals:

- La societat està en constant transformació
- El paper dels fotògrafs que capten aquests canvis
- La importància de conèixer el passat per entendre el present

Activitats pedagògiques

Les activitats pedagògiques són un complement de la visita guiada i s'organitzen d'acord amb el nivell escolar.

- **Alumnes de primària.** Es fa una visita guiada molt divulgativa de 15 minuts. A continuació, completen la visita amb fitxes que han d'omplir amb la informació que poden trobar a les fotografies i a les explicacions als plafons.
- **Alumnes de secundària.** Es fa també una visita divulgativa i, a continuació, els alumnes completen un dossier amb diferents activitats per promoure l'opinió personal sobre les fotografies d'abans i d'ara. Entre aquestes activitats, han de triar diverses fotografies que els hagin cridat l'atenció i explicar-ne el motiu de l'elecció. També es pot fer una comparació entre les fotografies del passat i les que fem avui: el temps lliure abans i ara, qui en gaudia, els esports abans i ara, el fenomen Instagram, com conservarien ells les fotografies en el futur, entre altres activitats.

Visita guiada¹

Barcelona durant el primer terç del segle xx (1900-1930)

Durant aquests anys, Barcelona es troba immersa en un procés de grans canvis. En l'àmbit econòmic es produeix una expansió de la indústria i del sector de serveis, que afavoreix, entre d'altres, l'arribada de població immigrant. En l'àmbit polític, aquesta etapa està marcada pel triomf electoral del catalanisme. El portaveu més representatiu d'aquesta ideologia era el partit de la Lliga Regionalista, el qual va aplegar les reivindicacions catalanistes fins als anys vint. Políticament, també cal destacar el sorgiment de la Mancomunitat el 1914, la primera forma d'organització administrativa comunitària des del 1714. En l'àmbit social, els canvis són molt rellevants, amb la consolidació d'una classe mitjana benestant i d'una ciutat burgesa que conviu amb la Barcelona més popular.

Tots aquests canvis donen lloc a una societat moderna, cosmopolita i amb un marcat to catalanista. Catalunya passa de ser una societat tradicional a una societat moderna de masses (tal com succeïa alhora en la majoria de països europeus), en què els mitjans de comunicació com ara la premsa, la ràdio i el cinema esdevenen els portaveus dels canvis d'aquesta modernització accelerada. Paral·lelament, s'incrementa la urbanització i la industrialització, i les distàncies es redueixen, en bona part gràcies al sorgiment dels automòbils, les motocicletes i els avions.

Pel que fa a la demografia, també va haver-hi un salt espectacular. L'any 1900, Barcelona tenia 500.000 habitants, el 1920 va passar a tenir-ne 720.000, i el 1930, un milió. És a dir, que en trenta anys va duplicar-ne la població i es va col·locar als mateixos nivells demogràfics que Madrid.

Breu biografia dels fotògrafs i selecció de fotografies

Cadascun dels fotògrafs representats a l'exposició tenen una trajectòria particular, però tots tres tenen en comú la passió per l'excursionisme i uns orígens burgesos. Les seves obres van saber captar molt bé aquesta època de grans canvis, van mostrar els contrastos de la societat, les particularitats i les modes.

En el cas de Frederic Juandó Alegret, cal destacar que és d'un dels primers reporters gràfics especialitzats en esports de Catalunya. Les seves fotografies tenen, a més a més, una indubtable qualitat tècnica.

Els primers fotoperiodistes, que sovint han estat injustament oblidats, ens han permès conèixer millor molts aspectes de la vida quotidiana de les ciutats i els pobles (com eren les persones, com vivien, com es divertien, com anaven canviant urbanísticament les ciutats), i també ens han permès observar, de primera mà, què va passar durant episodis polítics que han estat claus per a la història del país durant la primera meitat del segle xx.

1 La visita guiada dura 20 minuts.

Frederic Juandó Alegret (1882-1961)

Originari de Vilanova i la Geltrú, estava especialitzat en fotografia esportiva, però no només era fotògraf d'esports sinó que també practicava rem i ciclisme. Com a reporter gràfic especialitzat, va fotografiar nombrosos esdeveniments esportius de l'època: futbol, automobilisme i motociclisme, pilota basca, tennis, rem, atletisme; molts d'ells en l'inici de la seva pràctica. És important la seva col·laboració amb la revista *Stadium* (1911-1930). Va ser soci del Centre Excursionista de Catalunya i un dels creadors, l'any 1913, de la Secció de Fotografia del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona (CADCI).

El fons Frederic Juandó Alegret va ingressar al Servei de Catalogació i Conservació de Monuments (actual Servei de Patrimoni Arquitectònic Local) l'any 1961, com un donatiu dels germans Joan i Enric Juandó Alegret. Consta de 7.638 negatius que abasten una cronologia aproximada entre els anys 1910 i 1930. L'any 2016, el Servei de Patrimoni Arquitectònic Local va rebre una segona donació dels hereus del fotògraf de Vilanova. Són 860 imatges en positiu i negatiu sobre plaques de vidre i la majoria són estereoscòpiques.

Selecció de fotografies

Un ciclista internacional, 1912²

1. Joan Martí i Viñolas (1887-1978) va ser un ciclista pioner. Va néixer a la Garriga, d'aquí que fos conegut com a «Joan Martí de la Garriga». Va ser un ciclista molt reeixit i molt popular: campió de la Volta al País Basc i campió d'Espanya. La Primera Guerra Mundial va tallar la seva carrera esportiva perquè no va poder competir durant aquells anys. Tenia una peculiar dieta abans de cada cursa: fruita, cafè, sucre i conyac.

Les dones també juguen a tenis, 1912

2. Luisita i Lolita Marnet va ser dues tenistes catalanes pioneres, molt famoses a la seva època. Aquestes germanes van néixer a Vic. A la fotografia, Lolita tenia onze anys. Luisita va guanyar el Campionat Internacional d'Espanya amb dotze anys, i entre 1921 i 1924 també el Campionat de Catalunya. És curiós observar la roba que vestien per jugar. La imatge es va capturar al Barcelona Lawn – Tennis Club, fundat el 1899 per un anglocatalà anomenat Ernst F. Witty Cotton, que jugava a tenis amb el fundador del Barça, Joan Gamper. El pare de les tenistes, Leo Marnet, era un industrial francès que tenia una fàbrica agroalimentària a Vic i que va fer construir una pista dins del recinte industrial. Les Marnet van ser pioneres en el tenis femení i Luisita fins i tot va ser convidada als Jocs Olímpics de París del 1924, però la mare no li va deixar participar-hi.

Abans del partit, 1915

3. Alineació Barça-Espanyol: final del campionat de Catalunya jugat a Terrassa, amb resultat 0-4. Va destacar el jugador Paulí Alcántara, d'origen filipí i el major golejadó després de Messi. Se'l coneixia com a «el trenca-xarxes»; va estudiar Medicina.

El risc de la velocitat, any desconegut

4. Automòbil de competició David: David va ser una marca catalana de fabricació de cotxes de competició fundada el 1914 per Josep Maria Armangué, un metge aficionat a la velocitat. Adopta el nom bíblic com a metàfora de la força. El cotxe de la fotografia, possiblement un prototip, s'inspirava en els *bobsleigh* (cotxes per córrer a la neu). Armangué va morir en un accident d'aviació tres anys després i els hereus del negoci el van reorientar al sector dels taxis. El 1931 es van unificar els colors dels taxis i es van adoptar els colors groc i negre de l'empresa David. Avui l'empresa encara existeix, però es dedica sobretot al negoci dels pàrquings.

La missió dels coloms, 1915

5. Volada de coloms al Tibidabo: acte per celebrar la fundació de la Reial Societat Colombòfila de Catalunya. En el passat, era habitual utilitzar coloms missatgers, capaços de volar entre 700 i 1.000 km a velocitats superiors als 90 km/h. La telegrafia, però, va fer que desapareguessin. També és interessant parlar de la importància de la perspectiva d'una fotografia que té lloc al Tibidabo, un espai nou a la ciutat. El 20 de febrer del 1899 es va constituir la Societat Anònima del Tibidabo, que va comprar terrenys des del passeig de Sant Gervasi fins al pic del Parc d'Atraccions Tibidabo. El seu projecte era la urbanització de la part baixa amb habitatges luxosos i la construcció d'un tramvia i d'un ferrocarril-funicular que comunicés el pic del Tibidabo, on es va instal·lar un centre d'oci.

Una Barcelona diferent, 1910

Una Barcelona diferent, 1920

6. Fira de galls per Nadal i pas d'ovelles al passeig de Gràcia. Avui ens sorprèn veure animals travessant la ciutat, possiblement perquè trenca amb la imatge de la ciutat burgesa i ordenada que va néixer arran del pla Cerdà del segle XIX.

Antoni Gallardo i Garriga (1889-1942)

Els seus pares van néixer a Cuba. La mare, Montserrat Garriga Cabrero, va ser una destacada botànica catalana. Gallardo va fer estudis d'enginyeria industrial i va ser una persona molt inquieta. Era aficionat a l'excursionisme, l'arqueologia, la música i especialment la fotografia, passions que va bolcar en la seva tasca al Centre Excursionista de Catalunya. Va treballar a la famosa fàbrica La Canadencia / Fecsa, de la qual es conserva un important fons de fotografies a l'Arxiu Nacional de Catalunya. Les seves captures ens permeten tenir una visió molt representativa de la societat barcelonina.

Selecció de fotografies

La fascinació per volar, 1910

1. El primer vol complet a Espanya. El pilot era el francès Lucien Mamet, l'aparell pesava 200 quilos, feia una longitud de 8 metres i podia córrer 75 km/h. Durant el vol, que va durar dos minuts, va fer una volta a l'hipòdrom de Can Tunis, però va topar amb el terra i Mamet va saltar. En un enlairament posterior, l'avió va aguantar una mica més, al voltant de sis minuts.

Volar com els ocells, 1907

2. Carrera de globus aerostàtics. A finals del segle XVII, un grup de francesos va pensar que el gas calent feia volar i pesava menys que el fred. Aquest tipus d'espectacle i competició era molt popular a Barcelona. El 2 de juny del 1907, a les instal·lacions de la Companyia de Gas Lebon, al Poblenou, es va organitzar una cursa de globus aerostàtics. Patrocinada per l'Ajuntament de Barcelona, la competició l'organitzava el Reial Aeri Club d'Espanya, i era una prova de selecció per participar en la prestigiosa Copa Gordon Bennett. Antonio Gallardo la va fotografiar.

Emili Juncadella (1885-1936)

Juncadella procedia d'una família de l'alta burgesia catalana dedicada a la fabricació tèxtil i les finances. Era aficionat a la fotografia, els viatges i les ciències naturals; col·leccionava armes, i era un apassionat de l'excursionisme i la caça. Gràcies a la bona situació econòmica de la seva família, Emili Juncadella es va dedicar a conrear tot aquest seguit d'aficions.

Va viatjar freqüentment a l'Àfrica i Àsia. Va participar en safaris, en els quals va fer nombroses fotografies amb la seva càmera estereoscòpica, i va retratar l'exotisme que veia als països colonitzats. El 29 de juliol del 1936, arran de l'esclat de la Guerra Civil, va ser afusellat pels revolucionaris en circumstàncies no aclarides quan fugia de la revolta de Barcelona. Per desig seu, el castell medieval de Montesquiu (Osona), residència estiuenca de la família, va ser donat el 1976 a la Diputació de Barcelona i també el seu important arxiu fotogràfic.

Selecció de fotografies

La recerca de l'aventura, 1928

1. Viatge a l'Àfrica. Exotisme i aventura en un viatge llunyà, molt de moda entre els aristòcrates britànics de l'època. És rellevant el seguici d'acompanyants i la manera de moure's pel país.

Un mitjà de transport peculiar, 1929

2. Viatge a l'Índia, possiblement al palau Amber. Traslats amb elefants a l'Índia, que representaven el 50% dels elefants a Àsia. Simbolitzen la saviesa i el poder. A començaments del segle xx n'hi havia milions, avui, però, estan en perill d'extinció.

Enllaços

Informació sobre l'exposició i el catàleg

<https://www.diba.cat/web/mirem-el-passat>

Recull de premsa

<https://www.catorze.cat/noticia/12660/mirem/passat>

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/mirem-passat-exposicio-fotografies-diputacio-barcelona_357795_102.html

Adreça de contacte

Per a qualsevol dubte o aclariment, no dubteu a posar-vos en contacte amb nosaltres. Ens trobem a l'Edifici del Rellotge, a l'Escola Industrial de la Diputació de Barcelona.

Contactes: Josep Contreras, Ruth Cucalón

Tel. 934 049 393 (ext. 37011)

Adreça electrònica

arxiu@diba.cat

Activitat per a alumnes de primària de l'exposició #MiremElPassat

Per contestar algunes d'aquestes preguntes
hauràs de buscar la informació a les fotografies
i als plafons.

Qui és l'autor de la fotografia?

Frederic Juandó Alegret

Antoni Gallardo i Garriga

Emili Juncadella

Quin és el tema més fotografiat a l'exposició?

Societat

Esports

Viatges

Com es diu el ciclista de la fotografia?

Joan Martí i Viñolas

David Martí i Viñolas

Joan Gaspar i Viñolas

Com es diuen dos dels carrers més coneguts de Barcelona i que surten a diverses fotografies?

Rambla de Catalunya
i passeig de Gràcia

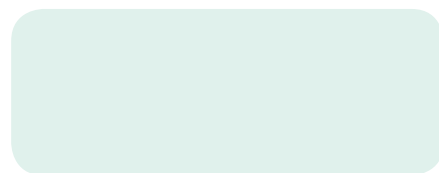
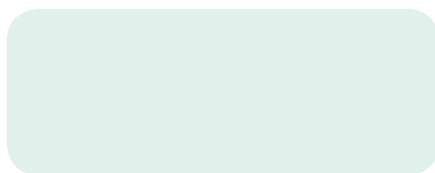
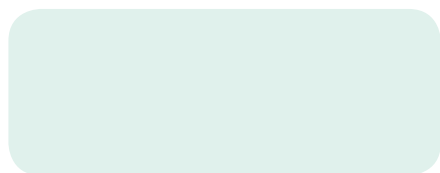
Passeig de Gràcia
i la Rambla

La Rambla
i carrer Balmes

Quins són els esports que surten a les fotografies de l'exposició? Esmenta tres esports

Com es deia el fotògraf que feia safaris?

Antoni Gallargo i Garriga

Frederic Juandó i Alegret

Emili Juncadella

Quina coneguda festa popular surt a les fotografies?

Sant Joan

Carnestoltes

Festa major

Com es deia l'empresa catalana d'automòbils que surt a la fotografia?

Com es diu la revista de la qual procedeixen bona part de les fotografies?

Mundo Deportivo

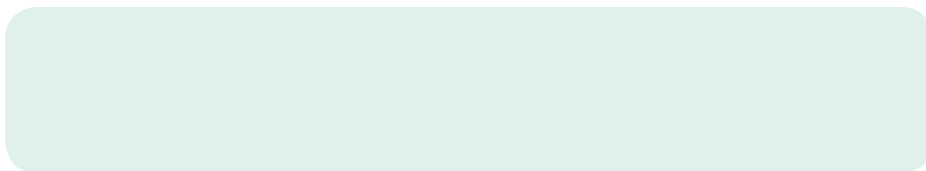
Sport

Stadium

Quina relació tenien les joves tenistes Marnet?

Activitats per a alumnes de secundària de l'exposició #MiremElPassat

Després de veure l'exposició i d'escoltar les explicacions, fes les activitats següents. Pots buscar la informació als plafons explicatius.

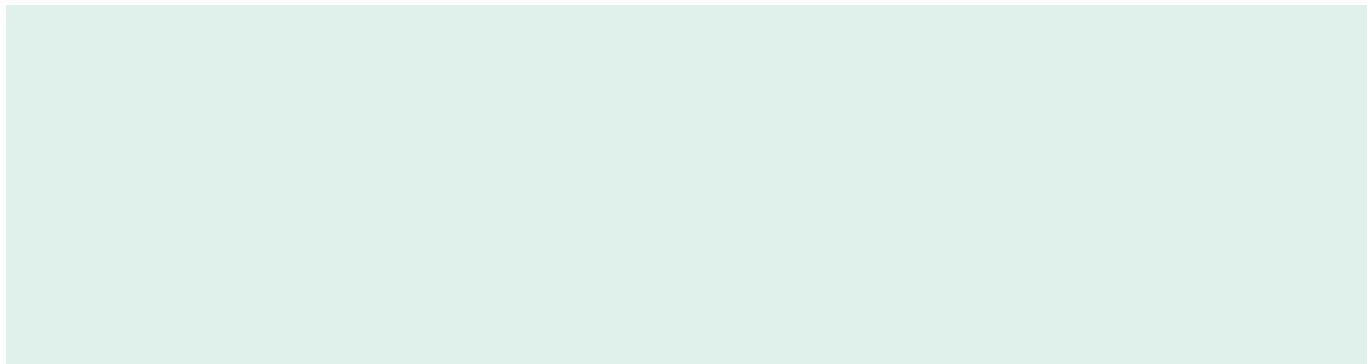
Primera part: qüestionari sobre la visita guiada

- **Esmenta algun dels tres fotògrafs i assenyala algun aspecte de la seva vida.**

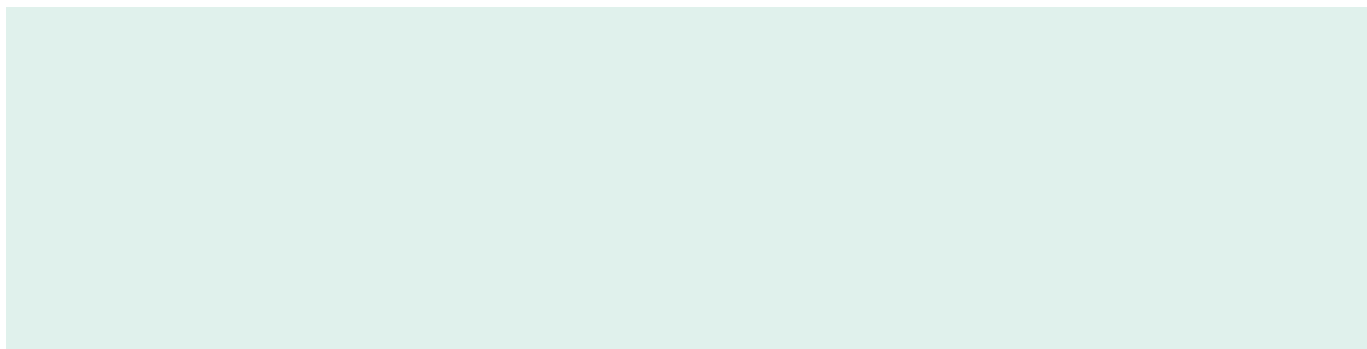
- **De quina època són les fotografies? Esmenta alguna informació sobre Barcelona que hakis escoltat durant la visita.**

- **Com es deia el fundador del Barça?**

- **Com es diu el fotògraf que va viatjar arreu del món i va fer nombrosos safaris?**

- **Quina relació tenien les tenistes Marnet?**

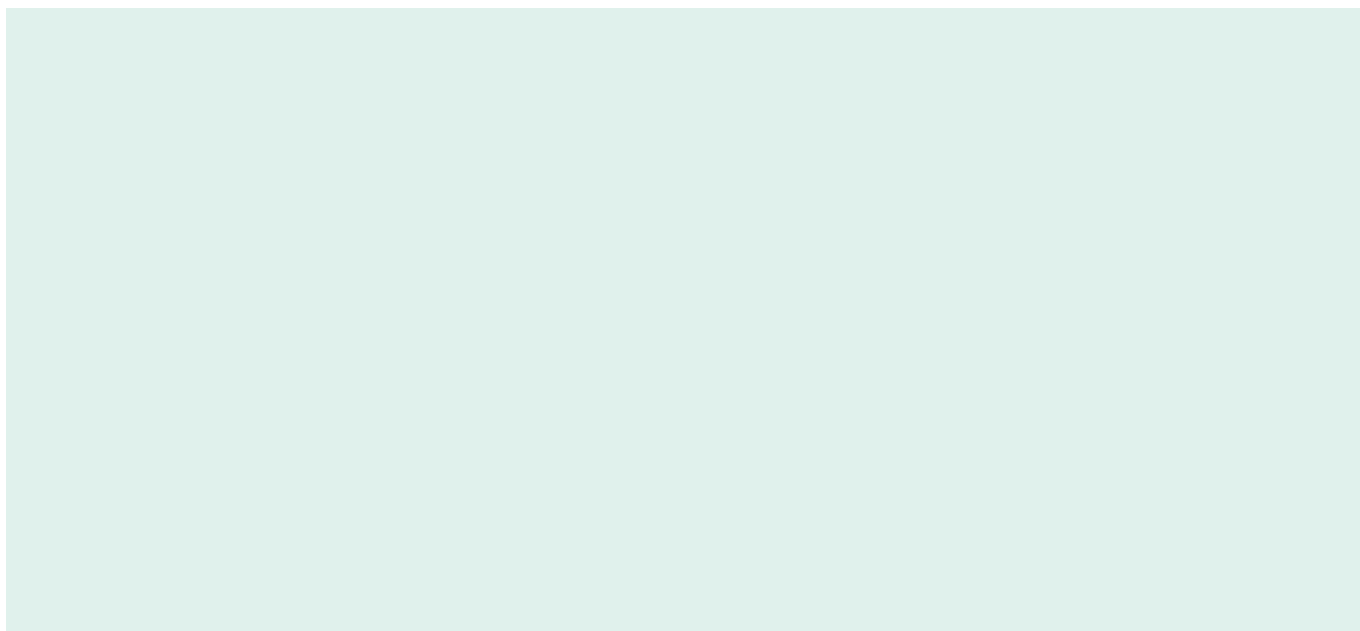
Segona part: treball individual o en grup

- **Tria dues fotografies de l'exposició. Explica el motiu de la teva elecció. Què t'ha cridat l'atenció de les fotografies que has escollit? Utilitza dos adjectius per definir-les.**

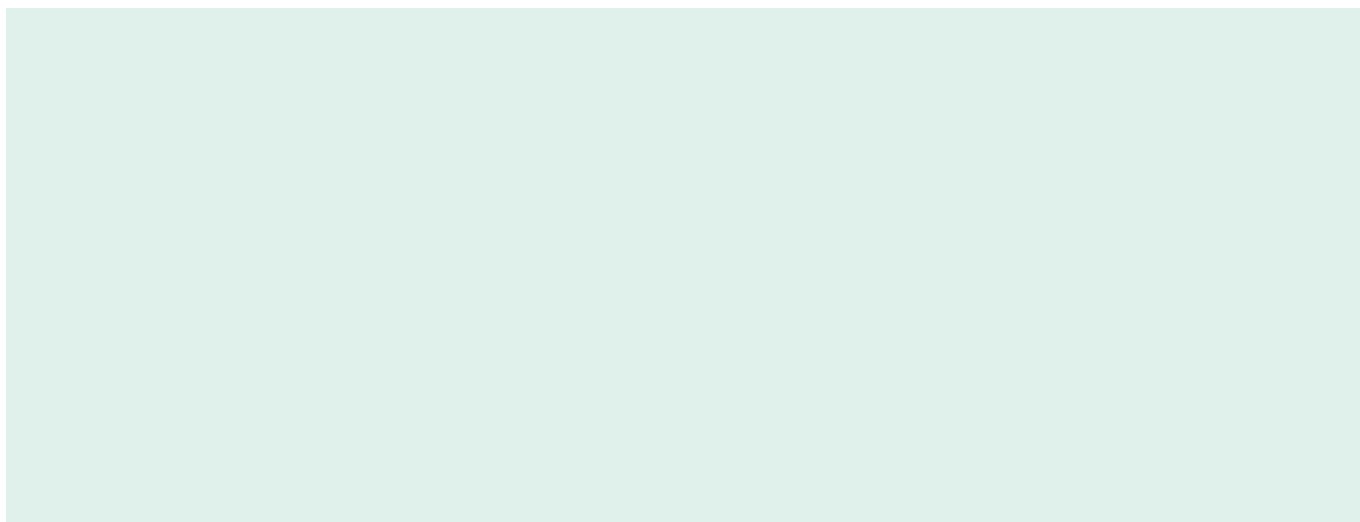
- **Quin títol posaries a les fotos que has escollit?**

- **Creus que avui faríem fotografies dels mateixos esports?**

- **Creus que tothom podia fer aquestes activitats? Qui creus que gaudia llavors de temps lliure?**

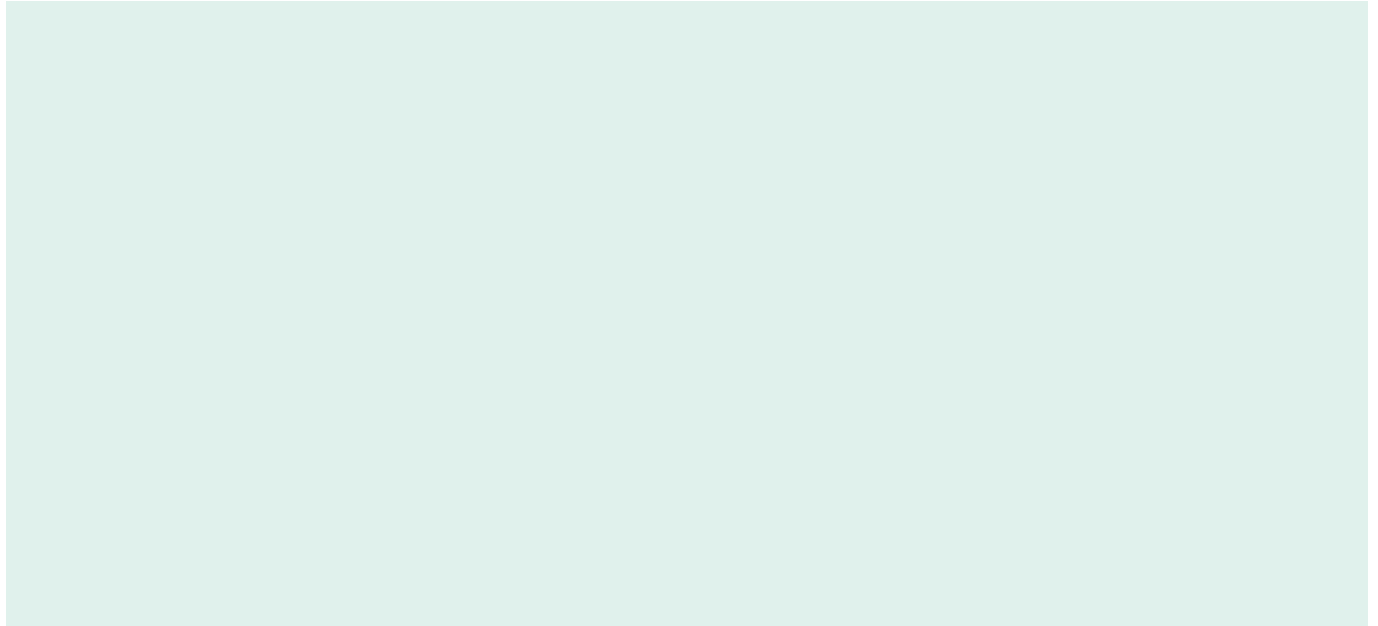

- **Pensa en les fotos que fem en l'actualitat. Són semblants a les que has vist a l'exposició?**

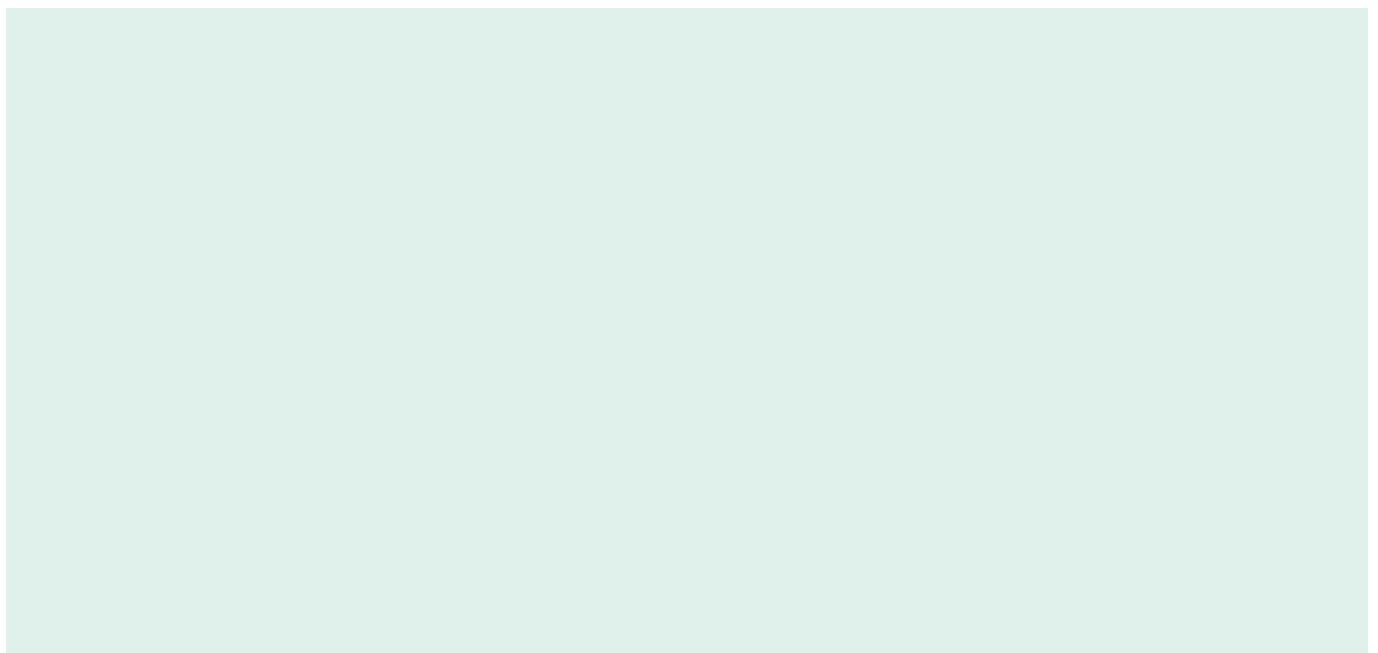

Tercera part: opinió personal

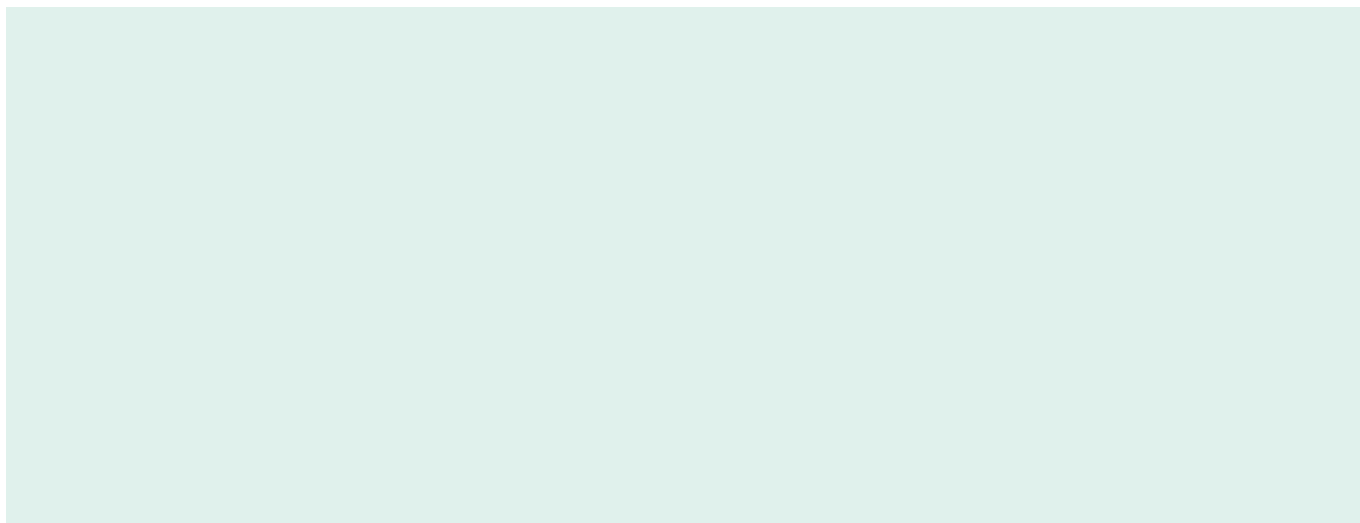
- **Per què creus que fem més fotografies avui? Quantes fotos fas cada dia? Per què creus que en fem tantes? Dona dues raons per argumentar el teu punt de vista.**

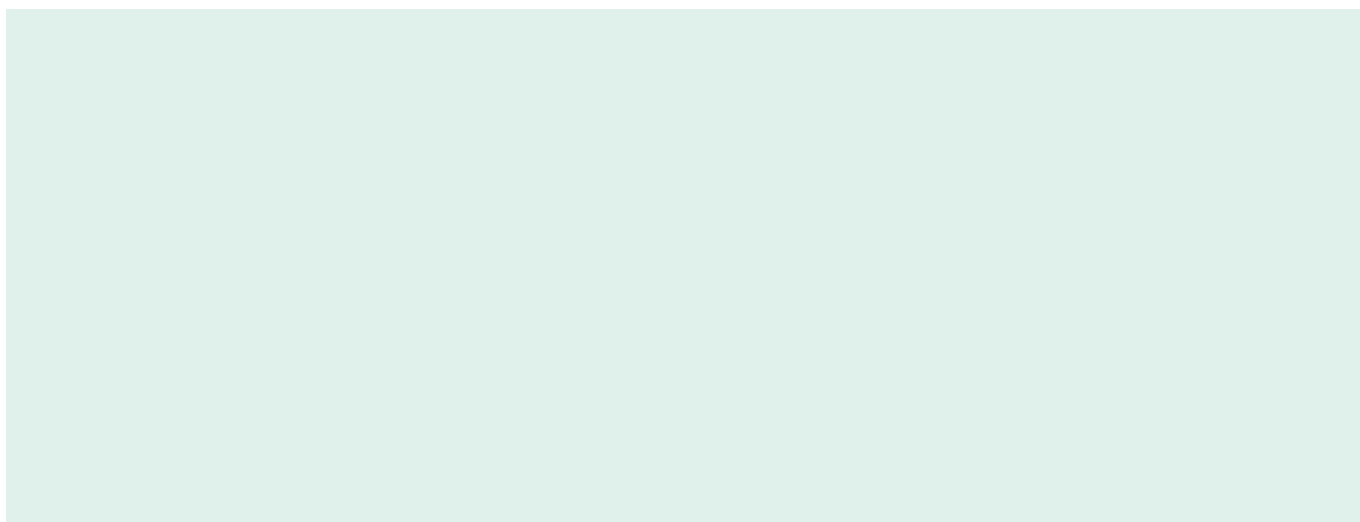
- **Per què creus que és important fer fotografies d'un moment concret? Per què cal conservar-les? Per un valor històric, sentimental, privat?**

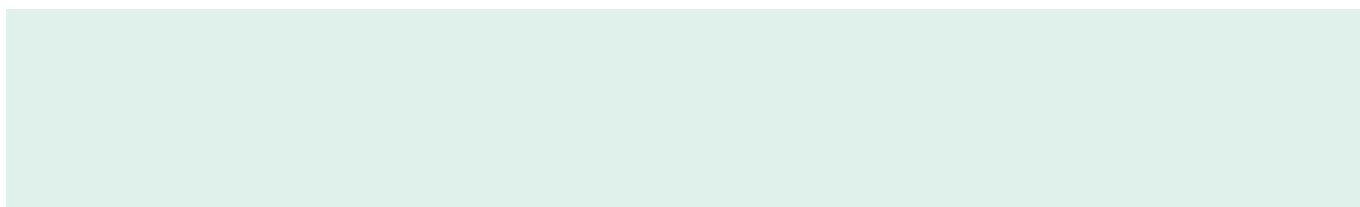
- **Què creus que passarà amb totes les fotografies que fem cada dia? Es conservaran igual que en el passat?**

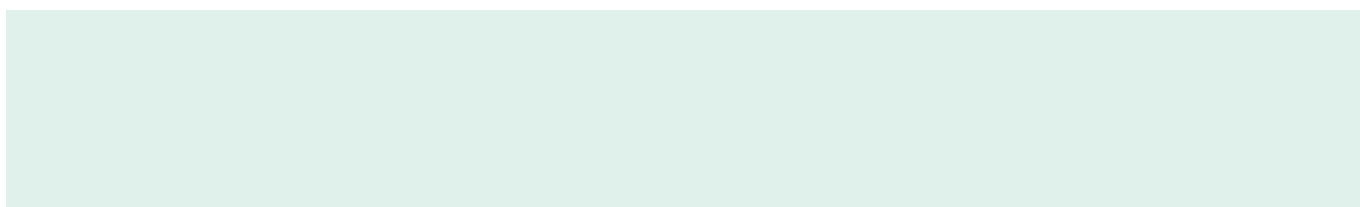
- **Què proposaries per conservar les fotos en el futur?**

- **Si poguessis organitzar una exposició, quin tipus d'exposició faries?**

- **Quin tema escolliries?**

**- Quins serien els teus objectius? Una exposició per aprendre?
Per divulgar un tema? Per mostrar el patrimoni d'una entitat?**

- Creus que tindria èxit?

